

Justis og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Dato
01.06.2023

Hørings svar - forslag om endring i straffegjennomføringsloven og helse- og omsorgstjenesteloven

Mental Helse er Norges største bruker- og medlemsorganisasjon innen psykisk helse. Med nærmere 10.000 medlemmer fordelt over hele landet bidrar vi til å skape gode møteplasser. Våre 350 brukerrepresentanter bidrar til høy brukermedvirkning i helsetjenestene.

Mental Helse drifter flere kunnskapsbaserte prosjekter for ungdom som forebygger mot psykiske helseutfordringer og selvmord. Siden 2007 har vi besøkt over 200.000 elever og 12.000 klasserom over hele Norge. Mental Helses landsdekkende svartjenester mottok i fjor over 370.000 henvendelser, igjennom telefon og chat. Tjenestene består av Hjelpetelefonen 116 123, chat /forum / skrivebrevtjeneste Sidetmedord.no, Foreldresupport, Studenttelefonen og Arbeidslivstelefonen.

Helsepersonell og psykisk helse

Mental Helse støtter flertallet av forslagene som fremmes av departementet. Bakgrunnen for endringsforslagene er kritikk rettet mot norske myndigheter særlig isolasjonsbruken i norske fengsler. Dette kommer også godt frem i departementets redegjørelse for lovendringsforslagene.

Mental Helse ønsker å fremheve at til tross for at redegjørelsen er omfattende gjennom begrunnelse og analyse, mangler de faktiske satsingsområdene i lovforslaget. Et voksende problem for Kriminalomsorgen, er personer med psykiske lidelser i fengsel.

Blant annet ser vi at lovforslaget legger til grunn «helsepersonell» i lovteksten. Det er en utfordring at et så bredt begrep skal dekke ulike helsebehov for innsatte. Det som er særlig bekymringsverdig er at det er uspesifisert hvilket nivå «helsepersonell» som skal vurdere den innsattes behov og tilstand. Mental Helse mener det kun er personell med legekompentanse som kan gi en god nok vurdering, og etterlyser at det spesifiseres i lovtekst.

Mental Helse er også bekymret for at «*Kriminalomsorgen skal legge til rette for at den innsatte kan få nødvendig helsehjelp, jf. straffegjennomføringsloven § 4*» Det blir særlig utfordrende for Kriminalomsorgen å legge til rette for at den innsatte får nødvendig helsehjelp, når det er store utfordringer for psykisk helsevern generelt.

Dette vil gå utover helsetjenestenes kapasitet til å yte helsehjelp også for innsatte, som igjen kan øke maktmiddelbruken mot innsatte som må isoleres eller beskyttes. Vår bekymring er at en betydelig andel innsatte med psykiske helseutfordringer blir håndtert på en måte som kan gi overdreven bruk av tvang og isolasjon. Dette er sårbare personer som mest av alt har behov for helsehjelp.

Side 1 av 2

Tvangslovsutvalget (NOU 2019:14) var tydelige: psykisk helsevern skal bort fra å bruke mekaniske innretninger og belter/senger for å holde igjen pasienter, noe FNs Torturkomite (CAT 2018 og 2019) også har understreket. Dette ser imidlertid ut til å fortsette å være et verktøy for Kriminalomsorgen, noe Mental Helse er kritiske til.

Fravær av forebyggende tiltak

Mental Helse mener lovendringsforslagene ikke stiller krav til salutogene tiltak som bygger motstandskraft mot utvikling av psykisk sykdom for de innsatte. Det er et problem at det i så stor grad vektlegges tiltak som er ment å sikre og beskytte innsatte og ansatte, men at det er få eller ingen krav som bidrar til bedre psykisk helse for de som skal sone.

Omfanget av psykiske lidelser hos innsatte ble i september 2018 (Cramerundersøkelsen og Kriminalomsorgen 2018), vurdert til at ca. 25 prosent av de innsatte hadde behov for oppfølging og behandling for psykiske lidelser ut over det som fengselsansatte har kompetanse til å håndtere. Samtidig påpekte Sivilombudsmannen at innsatte med store psykiske helseutfordringer sitter isolert under kritikkverdige forhold i uker, måneder og i noen tilfeller flere år.

Forebygging mot psykiske helseutfordringer blir i større grad en mer sentral del av helsetjenestene og folkehelsearbeidet fremover. Dette setter også krav til Kriminalomsorgen og soningsforholdene. Forebygging må også skje for innsatte. Det krever ressurser og kunnskap, som beskrives i departementets utredning som «mangelfull».

Mental Helse bidrar gjerne videre i arbeidet med forebygging av psykiske helseutfordringer for innsatte i fengsel.

Med vennlig hilsen

Ole-Marius Minde Johnsen
Landsleder

Linda Berg-Heggelund
Generalsekretær